Нечипоренко Аліна Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів;
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Фінансова система є основою функціонування економіки будь-якої держави. Вона забезпечує акумуляцію, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів, сприяючи соціально-економічному розвитку. У сучасних умовах роль фінансових інструментів у регулюванні економічних процесів в Україні набуває особливого значення. Вони виступають не лише інструментами стабілізації, але й засобами стимулювання інвестиційної активності, модернізації виробництва та інтеграції у світову економіку.

Розуміння механізмів впливу фінансових інструментів на економічні процеси дає змогу ідентифікувати напрями фінансової політики держави, яка має поєднувати антикризові заходи та довгострокові інструменти розвитку, які спрямовані на стабілізацію економіки та стимулювання інвестиційної активності. В Україні існує необхідність трансформації фінансової системи зважаючи на те, що традиційні підходи не можуть забезпечити належного рівня стійкості та динаміки зростання. В умовах воєнного стану відбувається зниження валового внутрішнього продукту, руйнування виробничих потужностей, скорочення надходжень до бюджету. Водночас зростають соціальні видатки, що вимагає пошуку нових джерел фінансування.

Фінансові інструменти виконують важливу роль у регулюванні економічних процесів, адже здатні забезпечити [1; 2]:

– стабілізацію державних фінансів через бюджетно-податкову політику;

– залучення міжнародної допомоги у формі грантів, кредитів та інвестицій;

– підтримку бізнесу через податкові стимули та кредитні програми;

– стимулювання інноваційного розвитку шляхом впровадження інвестиційних механізмів і державно-приватного партнерства.

Фінансові інструменти – це методи, механізми та засоби, за допомогою яких держава впливає на розподіл ресурсів, інвестиційні процеси та економічну активність.

Бюджетно-податкова політика забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів в економічній системі відповідно до цілей розвитку країни та сприяє регулюванню фінансово-економічних відносин. Бюджетно-податкова політика України в умовах війни зазнала трансформацій. У 2022 році було тимчасово запроваджено пільги для малого та середнього бізнесу, спрощені процедури звітності, мораторій на деякі перевірки. Це дало змогу зменшити адміністративний тиск на бізнес і водночас зберегти його економічну активність.

Варто відмітити, що податкові інструменти мають бути спрямовані не лише на фіскальне наповнення бюджету, а й на стимулювання інвестицій. У цьому контексті важливим є впровадження податкових кредитів, відтермінування сплати податків для інноваційних підприємств тощо. Відповідно пильна увага має приділятися тим інструментам, що пов'язані з поліпшенням бізнес-середовища та стимулюванням інвестиційної діяльності [3].

З огляду на значний бюджетний дефіцит, Україна активно використовує боргові інструменти. Зокрема, випуск військових облігацій став засобом залучення фінансових ресурсів. Крім того, вагоме значення має міжнародна фінансова допомога, яка забезпечує покриття бюджетних потреб та фінансування критичних сфер. Проте зростання боргового навантаження формує ризики для боргової безпеки країни, що потребує продуманої стратегії управління державним боргом.

Монетарна політика Національного банку України реалізується через комплекс інструментів, що включають облікову ставку, операції відкритого ринку, нормативи обов'язкового резервування та валютні інтервенції. НБУ активно використовує інструменти монетарної політики для забезпечення стабільності національної валюти та контролю інфляції. Підтримання високої облікової ставки дозволило стримати відтік капіталу та стабілізувати національний фінансовий ринок. Водночас, у майбутньому важливим завданням стане поступове зниження ставок для стимулювання кредитування бізнесу та відновлення інвестиційної активності.

Особливої уваги потребують фінансові інструменти, які пов'язані з розвитком ринку капіталу, державно-приватного партнерства та «зелених» фінансів [4]. Відбудова України потребує значних інвестицій, тому використання міжнародних механізмів фінансування (наприклад, зелених облігацій чи грантових програм ЄС) є перспективним напрямом. Це дозволить не лише мобілізувати необхідний капітал, але й стимулювати впровадження екологічно чистих технологій, модернізацію енергетичної інфраструктури та підвищення стійкості економіки до зовнішніх шоків.

Інноваційні фінансові інструменти сприяють ефективному перерозподілу капіталу, мінімізації ризиків та стимулюванню економічного зростання завдяки цифровізації та інтеграції фінансових ринків. Використання таких інструментів, як блокчейн чи краудфандинг, розширює можливості доступу до капіталу, знижує витрати на фінансування та посилює конкуренцію на ринку [1].

Питання економічного розвитку України тісно пов'язане з підвищенням її інвестиційної привабливості, оскільки ефективне використання фінансових інструментів створює сприятливі умови для залучення інвестицій (як внутрішніх, так і зовнішніх), необхідних для відновлення економіки та стимулювання інноваційного розвитку [5].

Таким чином, фінансові інструменти відіграють важливу роль у регулюванні економічних процесів в Україні. В умовах війни вони забезпечують

стабілізацію державних фінансів, мобілізацію ресурсів та підтримку соціальної сфери. У перспективі повоєнного відновлення такі фінансові інструменти мають трансформуватися у потужний механізм стимулювання економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Свистун А.О., Генкельман Є.С., Скороход І.П. Оцінка впливу інноваційних фінансових інструментів на економічний розвиток України. *Економіка та суспільство*. 2025. №72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-116

2. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. ІІІ Міжн. наук.- практ. конф., 26-27 березня 2020 р. Ірпінь, 2020. С. 42–44.

3. Нечипоренко А.В. Зарубіжний досвід використання фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 25. С. 97–101.

4. Варченко О., Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. «Зелені фінанси» в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice,* 2024. №3(56). С. 75–85.

5. Кужелєв М. О. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку. *Схід.* 2017. Вип. 6 (152). С. 22–27.